

Samverkansgrupp Näringslivets klimatomställning

Arbetsgrupp finansiering Rapport Q1 2021

Version 1	Originalversion	2021-03-12
Version 2	Uppdaterad efter inspel fr * Energimyndigheten, s 10, 3, 4, 11 och 14 * SKR, s 12, 3 och 13 * Svenska kyrkan, s 5 och 18 * RISE, s 3 och 12	2021-08-20

Innehåll

1. Sammanfattning	3
2. Inledning	6
2.1. Bakgrund	6
2.1. Avgränsning	7
2.2. Deltagare i arbetsgruppen	7
2.3. Arbetsätt	8
2.4. EU:s taxonomi för hållbara finanser	9
3. Finansiering för storskaliga systemskiften i näringslivet	9
3.1. Industrins finansieringsbehov för omställning	9
3.2. Statliga omställningsstöd	10
3.3. Statlig riskdelning vid gröna investeringar	11
3.4. Gröna obligationer inkl. onoterade gröna investeringar	12
4. Finansiering och riskkapital till små företag, start-ups och nya affärsmodeller	13
4.1. Riskkapital och stöd till små/nya bolag	13
4.2. Nya affärsmodeller i befintliga företag	14
5. Externalitets-beräkningar och crowd-lending	16
5.1. Behov av standardiserade externalitets-beräkningar	16
5.2. Crowdlending och förnybara energiprojekt	17
6. Kunskapsspridning	18
6.1. Kunskapsnivån kring att skapa en omställning spretar	18
Appendix 1 Diskussionspunkter	20
Appendix 2 Exempel på nya affärsmodeller	22
Infrastruktur som en service	22
Malmö kommunalt bolag investerar i solceller på industritak	22
Industriell symbios-projekt	23

1. Sammanfattning

Under slutet av 2020 och början av 2021 har arbetsgruppen för Finansiering inom samverkansprogrammet för Näringslivets klimatomställning arbetat med att ta fram, diskutera och dokumentera förslag på hur finansbranschen och finansmarknaden ska kunna stödja näringslivets klimatomställning på ett bättre, tydligare och mer transformativt sätt än idag.

Gruppen anser att den enskilt bästa och effektivaste vägen att uppnå klimatneutralitet är ett långsiktigt och tillräckligt högt pris på koldioxid, helst på global nivå. Vi har dock gjort valet att fördjupa arbetet inom fyra områden, där Sverige, regeringskansliet och finansaktörerna har större rådighet på kort till medellång sikt. Nedan listas de tjugo åtgärdsförslagen per område:

Finansiering för storskaliga skiften i näringslivet

- *Verka för att Samverkansprogrammen blir den arena för samtal som behövs för att nationens samlade kompetens och kapacitet (bl a inom IMCG:s och RISE) kan utnyttjas på bästa och bredaste sätt för att maximera tilldelning av omställningsmedel från EU.*
- *Verka för att IPCC:s LED-scenario (P1) blir referensscenario och benchmark för fortsatt arbete med de fossilfria färdplanerna och för allt klimatarbete och i alla finansieringslösningar som föreslås nedan.*
- *Det bör följas upp och säkerställas att stöd så som industriklivet- och klimatklivet verkligen stöttar utsläppsminskningar även i nytillkomna och omställande industrier, samt att stöden är tillräckliga för att bolag ska kunna gå från pilot till demo och från demo till kommersiell anläggning.*
- *Vi uppmanar regering och riksdag och ge förutsättningar för att göra klimatneutrala och klimatpositiva lösningar "bankable", genom att främst ställa hårda krav på koldioxidutsläpp och cirkularitet i upphandlingar. Ge t ex Trafikverket i direkt uppdrag att x% av upphandlad cement ska vara fossilfri år 2030.*
- *Systemet med gröna kreditgarantier bör utvecklas och byggas ut för att möjliggöra klimatomställande investeringar även på områden där teknikrisken är relativt hög, t ex för batteriproduktion.*
- *För att harmonisera villkoren och möjliggöra omställningsprojekt som är beroende av råmaterial bör svenska staten införa importkreditgarantier för råmaterial, nära sammankopplat med höga miljövillkor och krav på hållbarhetsaspekter.*
- *Uppdra till riksdag/regering att tillsätta en utredning för hur statliga satsningar kan matchas av privat kapital för att säkra additionalitet till de investeringar som görs i budgetramarna, för att statliga gröna obligationer inte bara ska bli en fin paketering av något som ändå görs. Där bör behov av ett (statligt) nationellt utjämningsystem mellan kommuner och regioner, säkerställande av klimatkriterier, liksom övriga diskussionspunkter från vår rapport utredas.*
- *Utreda kompetenscentrum/stöd för att sammanställa projekt att finansiera med gröna obligationer. Detta är speciellt viktigt för att inom nyckelområden utveckla kunskap om teknik, miljö och projektering så att kommuner och andra offentliga aktörer som ska stå för investeringar i de onoterade projekten (VA och el) ska kunna få tillgång till rätt kompetens och kunna använda*

obligationsverket. SKR, kommunförbundet eller liknande, skulle kunna få detta uppdrag.

Finansiering och riskkapital till små företag, start-ups och nya affärsmodeller

- *Ett sätt att minska den enskilda risken är att någon privat kommersiell fondaktör skapar en gemensam fond dedikerad till investeringar i tillväxtbolag i Sverige/Norden som bidrar till omställningen. Strukturen för en sådan plattform/fond-i-fond-lösning kan utformas på samma sätt som AP-fondernas gemensamma fond för investeringar i elnät och infrastruktur, men med fokus på nya start-ups och greentech. Sådant kapital kan matchas med till exempel Saminvest och svenska pensions- och försäkringsbolag och en större del av det svenska pensionskapitalet möjliggöra näringslivets klimatomställning. För att möjliggöra ett sådant privat initiativ bör man undersöka hur EIB och Invest EU (som fått tydliga direktiv att agera för klimatinvesteringar på EU-nivå) kan bidra med t ex förlustgarantier.*
- *Vi föreslår att statliga aktörer såsom Vinnova, Almi, Saminvest, Industrifonden, Energimyndigheten m.fl. fortsätter med och växlar upp takten i sina investeringar inom "green tech" och nya klimatsmarta affärsmodeller och teknik.*
- *Om staten vill använda AP-fondstrukturerna för mer direkta klimatinvesteringar, föreslår vi att man använder Sjätte AP-fonden, som har finansiella muskler och en stor kompetent och erfaren organisation. De kan då ges ett justerat uppdrag genom att fokusera på investeringar i bolag (direkt och genom fonder) i tidigt utvecklingsstadium med fokus på att bidra till klimatomställningen.*
- *Även för denna typ av finansiering skulle en statlig riskdelning kunna underlätta, genom att lyfta en del av risken från banker och andra finansiärer, genom t ex "gröna kreditgarantier". Det finns ett antal olika varianter, där några kan gå under paraply-begreppet "blended finance", i den finansiella verktygslådan hur detta kan ske men bara för att ge några exempel så kan det vara lån (till attraktiv kostnad), bidrag, förlustgarantier m.m.*
- *För bankfinansiering av SMF:er är det centralt att det finns tillgängliga hållbarhetsdata som möjliggör analys och jämförelser, och att kriterierna för vad som är "grönt", "hållbart" eller "cirkulärt" är tydliga och transparenta. För detta ändamål vill vi hänvisa till två av de förslag som lagts fram av expertgruppen för mätning inom ramen för Delegationen för cirkulär ekonomi. Dels att SCB ska ta fram och samla in data för att skapa underlag för en databas för cirkulär omställning och dels att regeringskansliet tillsätter en fortsatt utredning om hur dessa kriterier kan utvecklas och implementeras i finanssektorn.*
- *Finansbranschen i stort (tillhandahållare av såväl lånekapital som ägandekapital) behöver utbildas i de nya affärsmodellerna, hur de påverkar företag och kapitalbehov, så att nya möjligheter kan identifieras och riskmodeller anpassas. Detta skulle kunna ske i samarbete med det s.k. "omställningslyftet för grön omstart", som är ett initiativ inom samverkansprogrammet Näringslivets klimatomställning.*

Externalitets-beräkningar och crowd-lending

- *Arbetsgruppen rekommenderar att regeringen verkar för att ta fram externalitets-beräkningar för de alternativ som krävs för klimatomställningen,*

att dessa baseras på internationellt överenskomna standarder (ISO 14008:2019) och att regeringen särskilt ekonomiskt stöttar det ännu icke Påbörjade, men på SIS redan liggande, initiativet för standardisering av hur externaliteter beräknas särskilt för alternativa vägval för klimatomställning.

- *Det saknas tydliga regelverk för crowdfunding och crowdfundingens potential för att ställa om klimatet (investeringar i gröna byggnader till exempel) är oklart. Därför bör Finansinspektionen ges i uppdrag att utreda möjligheten för crowdfunding för att bidra till hållbar finansiering, och hur det kan säkras att spelreglerna verkligen stödjer klimatmålen.*

Kunskapsspridning

- *Givet att kunskapsnivån för vad som krävs för att klara näringslivets klimatomställning spretar måste vi genom olika initiativ öka förståelsen vad som krävs för företagen samt de finansiella aktörerna som förmedlar kapital. Bilden av hur olika finansiella strategier - både exkludering och resultatriktat aktivt ägande - skapar skillnad för klimatomställningen behöver förtydligas. Arbetsgruppen rekommenderar att man kompletterar IDD / MiFID med ytterligare riktlinjer runt detta. Alternativt kan någon myndighet eller en branschorganisation tar fram generell information som kunder bör delges.*
- *Öka kunskapen hos allmänheten. Detta kan ske genom utbildningsinsatser kring vad som krävs för att klara omställningen för näringslivet. Fokus bör vara på de investeringar som behövs för att ha ett hållbart näringsliv i Sverige och vilken skillnad som privatpersoner kan göra för att hjälpa till att nå dessa mål. Vi rekommenderar att satsningen "omställningsyftet för grön omstart" utökas till att omfatta även allmänheten.*
- *Vi rekommenderar också att Pensionsmyndigheten får i uppdrag att informera om hållbar pension etc.*
- *Slutligen rekommenderar vi att Skolverket ges i uppdrag att ta fram underlag för att införa ett "hållbar ekonomi"-ämne i grundskolan.*

I Appendix 1 finns dessutom listade ett antal punkter som lyfts och diskuterats av gruppen, men som inte kan anses vara färdiga förslag. Det är gruppens förhoppning att även dessa punkter kan leda till fortsatt dialog och utveckling av fler åtgärds paket.

2. Inledning

Arbetsgruppen för finansiering är en del av samverkansprogrammet för Näringslivets klimatomställning. Syftet med denna sammanställning är att summera de diskussioner som ägt rum i arbetsgruppen under 2020 och början av 2021 gällande behov och identifierade frågeställningar ur ett finansiellt perspektiv. Deltagarna i gruppen står bakom denna sammanställning i sin helhet, men inte nödvändigtvis bakom varje enskilt förslag som lyfts. Rapporten ska ses som en första version av föreslagna åtgärder, som kan komma att både breddas och fördjupas beroende på hur arbetsgruppen väljer att fortsätta sitt arbete.

2.1. Bakgrund

EU har målet att vara klimatneutralt 2050 vilket är vad som krävs för att kunna leva upp till Parisavtalet. Sverige har målet att vara klimatneutralt 2045. Inom EU uppskattar Goldman Sachs att klimatinvesteringar i nivån 7 biljoner euro (cirka 70 000 000 000 000 SEK) behövs för att klara detta¹. Klimatinvesteringarna, från EU:s Green Deal, beräknas uppgå till 2 biljoner euro². De summor som kommer att krävas för att uppnå 1,5-gradersmålet är alltså höga och utmanande. Det finns andra beräkningar av investeringsbehoven, men alla är helt överens om att det är ytterst stora investeringar som behöver göras. Olika former av betydande privat och institutionellt kapital erfordras, i tillägg till statliga och överstatliga medel, för att kunna uppnå klimatmålen, och detta är en absolut nödvändighet för att accelerera investeringarna. De huvudsakliga områdena där stora investeringar behövs är inom transporter, generering av förnyelsebar el, energibesparing, industriprocesser (såsom stål och cement) samt byggnadsuppgraderingar. I IPCC:s klimatscenarios visas också att skog och annat landutnyttjande spelar stor roll. Växande skog fångar upp koldioxid, samt att utnyttjandet av skogsprodukter ersätter material och drivmedel som har hög koldioxidbelastning.

De investeringar som förenklat kan kallas klimatinvesteringar, fordrar långsiktighet och stabilitet hos investeraren då det ofta är stora kapitalkrävande infrastrukturprojekt som tar tid att utveckla och sedan driva. Men även att investera i ny och oprövad teknologi eller vidareutveckla existerande teknologier tar ofta lång tid från ett experimentstadium till en fullt utvecklad produkt, och kräver sålunda även här långsiktighet och uthållighet av investeraren.

Institutionella globala investerare regleras och/eller styrs på olika sätt men de allra flesta har det gemensamt att investeringar (oavsett inriktning) inte kan göras om man kompromissar avkastningsförväntan i förhållande till bedömd risk. Vid analys av investeringar gör sålunda investeraren bedömningar av bl.a. hur framtida efterfrågan, prisbilder och kostnader kommer att utvecklas. Detsamma gäller hur lagar, policys och regleringar mm kan komma att ändra förutsättningarna för en investering. Analysen utmynnar i en bedömning där de olika parametrarna/förutsättningarna sammanvägs och där olika aspekter inkluderas.

Om förutsättningarna är för osäkra (det kan exempelvis vara teknikrisk, genomföranderisk, politisk-/regelrisk) genomförs inte investeringen. Det är således av stor vikt att det finns långsiktighet, tydlighet och stabilitet, d.v.s. en förutsägbar ”spelplan” under vilka förutsättningar en investering kommer att leva.

För att kunna öka investeringarna i den takt som erfordras behövs sannolikt ekonomiska styrmedel, samt att pröva alternativa finansieringsmodeller. Styrmedlen behöver då ha ett

¹ <https://www.cnbc.com/2020/07/10/goldman-sachs-picks-20-stocks-to-ride-europes-push-toward-a-greener-future.html>

² <https://www.cnbc.com/2020/07/21/eu-leaders-reach-a-breakthrough-on-the-regions-recovery-fund.html>

långsiktigt perspektiv, vara tydliga, ändamålsenliga och främja effektivitet. De bör också stödja utvecklingen av olika marknader för förnybara energikällor, omställande teknik och hållbara resurseffektiva affärsmodeller, som tillsammans kan driva mot en omställning mot klimatneutralitet. Troligen behövs även lokalt anpassade åtgärder.

2.1. Avgränsning

Arbetsgruppens uppdrag handlar om att föreslå åtgärder för hur finansmarknaden bättre kan agera som möjliggörare för att nå klimatmålen. Koldioxid- (eller växthusgas-) utsläpp är exempel på s.k. externaliteter, det vill säga effekter av ett beslut som inte påverkar mig som individ (eller organisation) men som påverkar gruppen/samhället. Den innebär en kostnad (eller intäkt) som någon annan än den beslutsfattande parten får ta, exempelvis samhället i stort. Om växthusgasutsläppen vore prissatta efter sin påverkan på omgivningen, skulle finansmarknader och investeringar kunna styras rätt via de ”vanliga” prismekanismerna. En global koldioxidskatt är förmodligen ett av de mest effektiva instrumenten för att uppnå klimatmålen. Även koldioxidskatterna i Sverige och handelssystemet för utsläppsätter i EU (ETS) är instrument som – teknikneutralt – låter kostnaden för externaliteten belasta det utsläppande företaget, och på så sätt driver i samma riktning som en global koldioxidskatt (om än i mindre format). Dock har vi valt att i denna rapport inte fördjupa oss i prissättning av koldioxid, då fokus har varit på mer specifika åtgärder för finanssektorn, och åtgärder där Sverige har större rådighet på nationell nivå.

2.2. Deltagare i arbetsgruppen

Ann-Charlotte Mellquist, RISE (koordinerande)
Emma Wiesner, Northvolt (koordinerande (2020))

Eva Halvarsson, AP2
Anders Strömblad, AP2
Flemming Hedén, Naturvårdsverket
Peter Bjerkesjö, IVL
Kenneth Möllersten, IVL
Mark Sanctuary, IVL
Aaron Maltais, SEI
Björn Olsson, Svenska bankföreningen
Eva Axelsson, Swedbank Robur och SWESIF
Peter Nordquist, SSAB
Johanna Lundgren Gestlöf, SPP
Marita Ljung, Almi
Elisabeth Thand Ringqvist, Marsnen Advisors
Niklas Rydberg, Nordea
Christian Azar, Chalmers
Karin Comstedt Webb, Heidelberg Cement
Roger Josefsson, Danske Bank

Vinnova (deltagit vid samtliga eller delar av arbetsgruppens möten i i huvudsak inlyssnande funktion):

Andrea Råsberg, Ida Langborg, Liselott Bergman, Margareta Groth, Tobias Öhman, Johan Stenberg

Regeringskansliet (deltagit vid samtliga eller delar av arbetsgruppens möten i i huvudsak inlyssnande funktion):

Josefine Ekros Roth, Åsa Sterte, Malin Strand, Viveca Bergstrand, Carl Rosén, Charlotta Broman, Annacarin Thomér, Susanne Adlercreutz, Svante Axelsson, Richard Reinius, Camilla Lehorst

2.3. Arbetsätt

Arbetet har bedrivits i gemensamma workshops och däremellan i mindre arbetsgrupper.

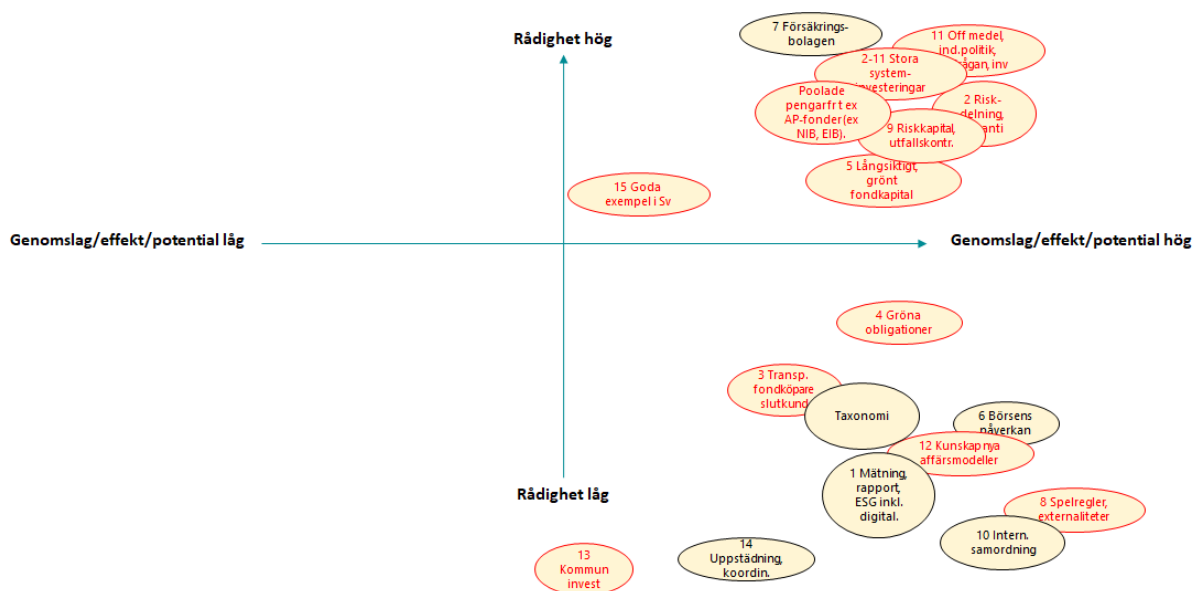
Den 2 september 2020 hölls en första workshop i gruppen. Den arrangerades av Vinnova, och på mötet gjordes en ”brainstorming” runt de två frågorna:

- Vilka praktiska exempel på finansieringsmodeller och finansieringsinstrument som kan tänkas bidra till ett klimatneutralt näringsliv kan man tänka sig på denna plats år 2025?
- Vad behöver vi göra för att nå dit/vad är nästa steg?

Var och en av frågorna diskuterades och besvarades utifrån sju ”platser”, eller olika aktörer relaterad till finansmarknaden: Banken, Försäkringsbolaget, Fondförvaltaren, Offentlig sektor, Börsen, Riskkapitalbolaget och Pensionsspararen hemma vid köksbordet. Resultatet blev en lista på ca 50 punkter. I nästa steg klustrade koordinatörerna ihop punkterna till 15 olika teman, som togs upp till diskussion i en andra workshop, den 20 oktober.

Till workshop 2 hade gruppen utökats med ett antal personer från finanssektorn, och på mötet diskuterades vilka av punkterna och temana som gruppen ville och kunde fortsätta att arbeta med och fördjupa sig i. Temana mappades i en fyrfältare enligt de två dimensionerna Rådighet och Genomslag/effekt/potential. Som synes i bild 1, kunde de flesta av temana konstateras ha hög potential, medan rådigheten för gruppen var mer spridd längs y-axeln.

Bild 1: Finansieringsteman, analyserade avseende rådighet och genomslag.

Baserat på denna analys beslutade gruppen att gå vidare med fördjupning inom fyra områden:

1. Finansiering för storskaliga systemskiften i näringslivet (Arbetsgrupp: Eva Axelsson, Anders Strömblad)

2. Finansiering och riskkapital till små företag, start-ups och nya affärsmodeller (Arbetsgrupp: Elisabeth Thand-Ringqvist,)
3. Spelregler och externalitets-prissättning (Arbetsgrupp: Mark Sanctuary)
4. Kunskap om området, inom och utom branschen (Arbetsgrupp: Eva Axelsson, Niklas Rydberg)

För vart och ett av områdena tillsattes en mindre arbetsgrupp (enligt ovan och med stöd från koordinatörerna), som fick till uppgift att till Workshop 3, som genomfördes den 16 november, ta fram en beskrivning och åtgärdsförslag för sitt område. Dessa förslag bearbetades sedan ytterligare av arbetsgrupperna tillsammans med koordinatörerna och diskuterades och dokumenterades under en sista workshop (den 19 februari 2021). I denna rapport har resultatet sammanfattats och strukturerats om något jämfört med ovan områden. Samtliga underskrivare har erbjudits möjlighet att granska rapporten en sista gång.

2.4. EU:s taxonomi för hållbara finanser

EU:s taxonomi för hållbara finanser har diskuterats inom gruppen. I starten fanns en ambition att kunna arbeta med att ge ett gemensamt svar från gruppen på de delegerade akter avseende första delen av taxonomin som sänts för konsultation under hösten 2020. Vid genomgång av underlagen, som kom gruppen till handa den 25 november, blev det dock uppenbart att hållbarhetskriterierna för de utvalda industrierna behandlades på ett så detaljerat sätt att vår grupp av finansaktörer och finansexperter ej var lämpade att svara på den. Gruppen beslöt då att inte gå vidare med taxonomiarbetet som grupp. Däremot var flera av gruppmedlemmarna delaktiga i att ge konsultationssvar via sina vanliga organisationer och anställningar.

I gruppens sista workshop efterfrågades vad gruppen tror om användningen och tillämpningen av taxonomin, och hur stor roll den kommer att spela för investeringsbeslut framöver, och resultatet kommer att skickas till arbetsgruppen Mätbarhet och definitioner.

3. Finansiering för storskaliga systemskiften i näringslivet

3.1. Industrins finansieringsbehov för omställning

Just nu pågår ett omställningsarbete inom svensk basindustri. Inom initiativet Fossilfritt Sverige har näringslivet presenterat färdplaner för att nå fossilfrihet till 2045. Färdplanerna rymmer initiativ såsom fossilfritt stål, elektrifiering av gruvor och utsläppsfri cement. För att dessa planer ska bli verklighet krävs omfattande investeringar och finansiering i stor skala för att stimulera nya produktionsprocesser och innovation längs kritiska värdekedjor. Färdplanerna beskriver möjliga innovationer samt de uppskattade utsläppsminskningarna, färdplanerna kvantifierar dock inte det finansiella behovet inom industrin.

Fossilfritt Sverige har identifierat finansiering som ett av de områden där det krävs samordning mellan färdplanerna, och även genomfört ett seminarium där finansieringsfrågan togs upp.³ I forskningspropositionen för 2021 – 2024 nämns också finansiering som ett av de områden där färdplanerna behöver kompletteras med andra initiativ för att kunna implementeras. RISE nämns där som en part som bör arbeta tillsammans med Fossilfritt Sverige för att få detta att hända.⁴

³ <https://fossilfritt Sverige.se/event/nu-ska-fardplanerna-genomforas/>

⁴ <https://www.regeringen.se/4af915/contentassets/da8732af87a14b689658dadcfb2d3777/forskning-frihet-framtid--kunskap-och-innovation-for-sverige.pdf>

IMCG och RISE driver sedan tidigare ett arbete med att utveckla Sveriges förmåga att ansöka och få del av de olika medel som finns inom EU:s innovations- och Horizon-fonder. Många företag signalerar att ansökningsprocesserna till dessa medel är tunga och svåra att hantera, och det finns ett behov av att agera smartare på nationell nivå, för att få en större del av dessa medel (som är betydligt större än de nationella medlen). En del av detta är de s.k. hybridfonderna, där en del av medlen är bidrag och en del är lån. För små- och medelstora företag finns det s.k. SME-kontoret⁵, som stödjer vid ansökan om EU-medel.

Som IPCC:s specialrapport om 1.5C⁶ konstaterade så finns olika vägar att nå 1.5-gradersmålet, den som driver mest innovation och som bidrar positivt (och inte negativt) till övriga globala hållbarhetsmål är det scenario som kallas P1/Low-Energy-Demand. Detta scenario bör därför användas som referens i allt arbete för näringslivets klimatomställning i Sverige. Att basera investeringar och stödja företag som inte skapar incitament för signifikant resurseffektivisering, är inte lämpligt. Detta är något som även t ex UNEP-FI Net-Zero Alliance lyft. I Sverige har ännu inte någon officiell analys av olika strategier och färdplaner gjorts och det är viktigt att den finansiella sektorn har en aktiv roll i att stödja strategier och företag som driver resurseffektiva lösningar som är globalt hållbara.

Åtgärdsförslag:

- *Verka för att Samverkansprogrammen blir den arena för samtal som behövs för att nationens samlade kompetens och kapacitet (bl a inom IMCG:s och RISE) kan utnyttjas på bästa och bredaste sätt för att maximera tilldelning av omställningsmedel från EU.*
- *Verka för att IPCC:s LED-scenario (P1) blir referensscenario och benchmark för fortsatt arbete med de fossilfria färdplanerna och för allt klimatarbete och i alla finansieringslösningar som föreslås nedan.*

3.2. Statliga omställningsstöd

Redan idag finns initiativ för att stötta industrins omställning för att minska processrelaterade utsläpp inom basindustrin. Nuvarande program för denna typ av innovationer är bland annat Klimatklivet, Industriklivet och Energisteget. Dessa program i form av CAPEX-stöd (Capital Expenditure, eller investering) är viktiga för att stimulera innovation och utsläppsminskande åtgärder. Industriklivet breddades vid årsskiftet 2020-2021 och inkluderar nu även strategiskt viktiga insatser. Inom detta ryms stöd för både befintliga industrier och industrier som idag kanske inte finns men som kan möjliggöra för omställningen i samhället i stort (t ex ny teknik och innovativa lösningar eller system och värdekedjor inom områdena batteri, biodrivmedel, vätgas eller återvinning). Strategiskt viktiga insatser omfattar inte forskning, utan endast pilot, demo, förstudier och investeringar.

Stödprogram som industriklivet riktar sig idag i huvudsak till klimatomställning i den befintliga industrins utsläpp. För att klara klimatmålen behövs dock en rad nya industrigrenar, som ännu inte finns etablerade i Sverige. Det kan exempelvis röra sig om produktion av förnybara energitekniker som solcells- eller vindkraftsfabriker, återvinning av material, produktion av batterier- eller batterikomponenter, produktion av förnybara drivmedel eller råvaruförsörjning till dessa industrier. Lokalisering av dessa verksamheter i Sverige innebär ofta miljöfördelar

⁵ <https://eusme.se/>

⁶ <https://www.ipcc.ch/sr15/>

samt innebär att jobb och utveckling kan skapas i Sverige. Etablering av dessa nya industrigrenar kan därför innebära stor klimatnytta.

Stabila och tillräckligt höga priser på koldioxid med långsiktig trovärdighet är en nyckelfaktor för att nå klimatomställning, men om man vill accelerera omställningen de närmsta tio åren behöver staten också undersöka vilken policy som kan användas för att skapa efterfrågan på kort till medellång sikt. Trovärdiga policies för att öka marknadsefterfrågan för ”gröna” lösningar är en förutsättning för att göra nya produktionsprocesser ’bankable’, och därigenom möjliggöra kapitalinflöden till dessa projekt. Sådana policies inkluderar: Grön/cirkulär upphandling, olika förbud mot koldioxidtunga verksamheter (t ex fossilbilar, oljeeldning,), gröna subventioner (t ex koldioxidkontrakt) och koldioxidtullar.

OPEX-baserade (Operational Expenditure, eller löpande kostnader) stöd har efterfrågats i gruppen, men gruppen noterar också att statsstödsreglerna är ett problem vid en utveckling mot mer mot OPEX-baserade stöd. Reformering av statsstödsreglerna pågår, för att bland annat öppna upp för mer klimatstöd, men vid en sådan öppning är risken stor att Sverige inte gynnas, då de stora europeiska länderna kommer att få de stora fördelarna.

Åtgärdsförslag:

- *Det bör följas upp och säkerställas att stöd så som industrilivet- och klimatlivet verkligen stöttar utsläppsminskningar även i nyttillkomna och omställande industrier, samt att stöden är tillräckliga för att bolag ska kunna gå från pilot till demo och från demo till kommersiell anläggning.*
- *Vi uppmanar regering och riksdag och ge förutsättningar för att göra klimatneutrala och klimatpositiva lösningar ”bankable”, genom att främst ställa hårda krav på koldioxidutsläpp och cirkularitet i upphandlingar. Ge t ex Trafikverket i direkt uppdrag att x% av upphandlad cement ska vara fossilfri år 2030.*

3.3. Statlig riskdelning vid gröna investeringar

Investeringar i ny teknik och nya innovationer präglas av hög risk och många osäkerheter för de företag som vill investera. I den senaste stadsbudgeten presenterade regeringen gröna kreditgarantier som ett sätt för staten att sänka risken vid stora omställningsinvesteringar. Gröna kreditgarantier är ett effektivt verktyg för att nyttja statsbudgetens robusthet och stabilitet för att minska risk vid lånetagning för nya teknikprojekt, utan att gå in med statliga medel till industrin. Denna typ av verktyg är betydelsefulla att stimulera omställningen, då det låser upp privat kapital i stora utställningsprojekt. Dock lämpar de sig bäst för investeringar där teknikrisken är låg (exempelvis för laddstolpar och elnät).

Projekt inom förnybar energi och grön energiteknik är ofta beroende av råmaterial för att realiseras och tillgången på dessa råmaterial blir därför en nyckelfaktor för projekten. Tillgången på råmaterial innebär också i många fall hög risk och kostnadsosäkerhet, i många fall är risken så pass betydande att det blir avgörande för finansieringen och investeringsviljan. Råmaterial upphandlas ofta från världsmarknaderna med kraftigt fluktuerande priser och hög global konkurrens. Globala aktörer har bland annat marknadsfördelar genom låg- eller ingen kreditrisk vid dessa råmaterialinköp. Upphandlare med låga kreditgränser (i vissa fall under 50 miljarder USD) så som koreanska Chaebols, japanska Keiretsu och statligt ägda kinesiska företag har möjligheten att finansiera projekt genom långtidskontrakt och kan så sätt upphandla hela den totala produktionskapaciteten från potentiella gruvprojekt. Långtidskontrakten

innebär att dessa företag kan säkra råvarutillförsel för en lång tid framöver, och därmed minska risken för investerare. Den svenska industrin konkurrerar dessutom med aktörer, vars länder erbjuder så kallade råmaterialgarantier. I Tyskland, Finland, Spanien, Japan och Korea erbjuder staten lånegarantier för råmaterialinköp vilket kan nyttjas för att finansiera olika typer av råmaterialprojekt och säkra potentiella råmaterialtillgångar.

Åtgärdsförslag:

- *Systemet med gröna kreditgarantier bör utvecklas och byggas ut för att möjliggöra klimatomställande investeringar även på områden där teknikrisken är relativt hög, t ex för batteriproduktion.*
- *För att harmonisera villkoren och möjliggöra omställningsprojekt som är beroende av råmaterial bör svenska staten införa importkreditgarantier för råmaterial, nära sammankopplat med höga miljövillkor och krav på hållbarhetsaspekter.*

3.4. Gröna obligationer inkl. onoterade gröna investeringar

Det finns en struktur och en fungerande marknad för privata gröna obligationer. Sedan den första gröna obligationen emitterades år 2008 har marknaden vuxit till 90 miljarder SEK i Sverige och nästan 2200 miljarder SEK globalt (år 2019). Flera typer av obligationer är under utveckling, och bedömningen är att marknaden kommer att fortsätta att växa.⁷ Den svenska statliga gröna obligationen utgörs av en enda obligation (utgiven 2020), som är tänkt som en benchmark för att det ska skapas fler privata gröna obligationer. Det upplånade beloppet är 20 miljarder SEK, löptiden är tio år och obligationen övertecknades mer än två gånger.⁸ Den kommer att utvärderas utifrån om den blev den möjliggörare och den normgivare den var tänkt som, eller ej.

Även för kommuner och kommunala bolag finns en fungerande marknad för gröna obligationer. Göteborg var först i världen (ca 2009) och ytterligare runt 10 kommuner och regioner har gett ut egna gröna obligationer. Kommuninvest är den största offentliga emittenten av gröna obligationer, och hade vid årsskiftet finansierat över 400 investeringsprojekt med gröna lån och anslagit totalt 51,9 miljarder kr till projekt i linje med sitt ramverk för gröna obligationer. Av detta hade 43,6 miljarder kr omsatts i gröna obligationer.

Det kommer att behövas stora systemomställande investeringar i olika projekt i offentlig sektor, t ex i el-, och VA-nät. En ökning av överföringskapaciteten i elnäten med 300 TWh på 30 år krävs enligt ledande befattningshavare i energibranschen⁹, och en siffra på 60 miljarder kronor på kort sikt har nämnts för enbart elnäten. Hur kan det offentliga kapitalet kompletteras med privat kapital i dessa fall? Eftersom projekten är onoterade kan inte fondbranschen gå in, som det ser ut idag.

Åtgärdsförslag:

- *Uppdra till riksdag/regering att tillsätta en utredning för hur statliga satsningar kan matchas av privat kapital för att säkra additionalitet till de*

⁷ <https://www.riksbank.se/globalassets/media/rapporter/ekonomiska-kommentarer/svenska/2020/grona-obligationer--stora-i-sverige-och-med-potential-att-vaxa.pdf>

⁸ <https://www.riksdagen.se/sv/press-och-publicerat/pressmeddelanden-och-nyheter/pressmeddelanden/2020/stor-efterfragan-nar-riksdagen-emitterar-gron-obligation/>

⁹ <https://www.dn.se/debatt/regeringen-maste-planera-for-fyrfaldigad-elanvandning/>

investeringar som görs i budgetramarna, för att statliga gröna obligationer inte bara ska bli en fin paketering av något som ändå görs. Där bör behov av ett (statligt) nationellt utjämningsystem mellan kommuner och regioner, säkerställande av klimatkriterier, liksom övriga diskussionspunkter från vår rapport utredas.

- *Utreda kompetenscentrum/stöd för att sammanställa projekt att finansiera med gröna obligationer. Detta är speciellt viktigt för att inom nyckelområden utveckla kunskap om teknik, miljö och projektering så att kommuner och andra offentliga aktörer som ska stå för investeringar i de onoterade projekten (VA och el) ska kunna få tillgång till rätt kompetens och kunna använda obligationsverket. SKR, kommunförbundet eller liknande, skulle kunna få detta uppdrag.*

4. Finansiering och riskkapital till små företag, start-ups och nya affärsmodeller

Under en tioårsperiod har större företag jobbat allt mer med gröna obligationer. Det har särskilt varit ett bra alternativ för fastighetsbolag. För mindre bolag är det svårt att använda sig av obligationslösningen då den kräver en kapitalanskaffning om minst 200 MSEK för att det ska vara aktuellt. Det finns inte heller något bra sätt på marknaden att samordna olika gröna investeringar i en portfölj för närvarande.

4.1. Riskkapital och stöd till små/nya bolag

Att investera i små utvecklingsbolag innebär att risken i varje investering ofta är hög samtidigt som att tidshorizonten från investering till en avyttring kan vara lång. Att göra denna typ av investeringar kräver specifik erfarenhet och kompetens och är resurskrävande. Detta i kombination gör att investerare, pensions-, försäkrings- och investeringsbolag oftast inte investerar i onoterade bolag. Trots att flera investeringar skulle kunna ha göra stor nytta för klimatomställningen. Möjligheten de flesta utnyttjar idag är att investera i VC-fonder (Venture Capital) som besitter resurser och kompetens. Många av pensionsfonderna har dock dåliga erfarenheter av från tidigt 2000-tal samt att de VC-fonder som riktar sig mot klimat-start-ups i tidiga skeden oftast är för små för pensionsfonderna. Med ”för små” ska förstås att AP-fonderna inte bör ha ett för stort ägande i en fond om tex 500 MSEK. Det beror på att en investerare oftast inte önskar vara en för stor andel i en fond. En liten fond har också svårare att leva upp de krav som stora institutionella investerare ställer på interna processer, rapportering, compliance, struktur mm. Detta innebär att det storskaliga investeringskapitalet inte idag fullt ut nyttjas för att stimulera utveckling av grön teknik nödvändig för klimatomställningen.

För att möjliggöra/förenkla för det stora institutionella kapitalet att investera i utvecklingsbolag med fokus på klimatomställning samtidigt som att diversifiera riskspridningen skulle en form av plattform/fond-i-fond kunna etableras av större svenska investerare. Att hitta tillräckligt många fonder för att skapa en sådan fond-i-fond-lösning blir troligtvis en utmaning i ett svenskt eller nordiskt perspektiv, och man kan behöva gå till europeisk nivå för att hitta tillräckliga volymer.

I en sådan kontext är det värt att nämna att AP-fonderna (1-4) är egna organisationer med separata och oberoende styrelser och att fonderna förväntas agera okoordinerat för att minska riskerna för förmånstagarna. I AP-fondssystemet finns också en struktur (AP6), som är helt fokuserad på att både investera direkt i onoterade bolag och fonder. Denna organisation har

ett stort kapital, betydande personella resurser och den kompetens och erfarenhet som erfordras. Att ge den Sjätte AP-fonden ett tydligt uppdrag med ett fokus på närområdet och klimat torde vara ytterst effektivt. Värt att tillägga är att Sjätte AP-fonden regleras i separat lag jämfört med 1-4 AP-fonderna.

Redan idag finns statliga initiativ som har fått betydelse för omställningen och investeringsviljan i grön teknik. Det är viktigt att belysa detta för att utveckla och stötta dessa initiativ samt lära av projekt som varit framgångsrika. Både Almi greentech och Vinnovas och forskningsinstitutens uppdrag att stimulera nya teknikbolag och affärsmodeller har möjliggjort för nya klimatlösningar. Dessa uppdrag bör fortgå och utvecklas för att fortsätta stärka utvecklingen i samma riktning.

Åtgärdsförslag:

- *Ett sätt att minska den enskilda risken är att någon privat kommersiell fondaktör skapar en gemensam fond dedikerad till investeringar i tillväxtbolag i Sverige/Norden som bidrar till omställningen. Strukturen för en sådan plattform/fond-i-fond-lösning kan utformas på samma sätt som AP-fondernas gemensamma fond för investeringar i elnät och infrastruktur, men med fokus på nya start-ups och greentech. Sådant kapital kan matchas med till exempel Saminvest och svenska pensions- och försäkringsbolag och en större del av det svenska pensionskapitalet möjliggöra näringslivets klimatomställning. För att möjliggöra ett sådant privat initiativ bör man undersöka hur EIB och Invest EU (som fått tydliga direktiv att agera för klimatinvesteringar på EU-nivå) kan bidra med t ex förlustgarantier.*
- *Vi föreslår att statliga aktörer såsom Vinnova, Almi, Saminvest, Industriefonden, Energimyndigheten m.fl. fortsätter med och växlar upp takten i sina investeringar inom "green tech" och nya klimatsmarta affärsmodeller och teknik.*
- *Om staten vill använda AP-fondstrukturerna för mer direkta klimatinvesteringar, föreslår vi att man använder Sjätte AP-fonden, som har finansiella muskler och en stor kompetent och erfaren organisation. De kan då ges ett justerat uppdrag genom att fokusera på investeringar i bolag (direkt och genom fonder) i tidigt utvecklingsstadium med fokus på att bidra till klimatomställningen.*

4.2. Nya affärsmodeller i befintliga företag

Nya hållbara och radikalt resursproduktiva affärsmodeller som bygger på en värdebevarande tillgångsekonomi i stället för den gängse värd förstörande flödesekonomin är centrala för att uppnå klimatmålen, och en av de viktigaste möjliggörarna för det LED/P1-scenariot, som vi pekar på i avsnitt 3.1. Olika forskningsrapporter visar att ca. 50%¹⁰ av klimatpåverkan kommer från hantering av resurser, material och produkter (från gruva till avfall). En storskalig övergång till resursproduktiva affärsmodeller och en s.k. cirkulär ekonomi skulle t ex radikalt kunna minska det investeringsbehov som nämns för klimatomställning (se avsnitt 2.1). Att sälja funktion eller tjänst i stället för att sälja produkt är en viktig möjliggörare för värdebevarande. Att skifta affärsmodell på detta sätt innebär stora utmaningar för det säljande företaget. En av utmaningarna är att balansräkning och kassaflöden påverkas för det säljande

¹⁰ <https://unfccc.int/news/circular-economy-crucial-for-paris-climate-goals>

bolaget, och därmed återbetalningshorisonter och riskbilden för både ägarinvesteringar och tillgång till låneinvestering. Det gör att många traditionella produktsäljande företag (ej nödvändigtvis start-ups eller cleantech) som successivt vill förändra och skala sin affär till att bli mer resursproduktiv och hållbar, också ser stora utmaningar med finansiering. Problemet bottnar i traditionella kreditgivningsmodeller, tidsperspektiv på avkastning, syn på säkerheter och riskmodeller som inte är anpassade till de förändrade sätten att göra affärer.

I Appendix 2, finns två möjliga affärsmodeller för infrastruktur (exemplen gäller solceller), som båda är bra exempel på affärsmodeller och projekt som är aktuella här.

Åtgärdsförslag:

- Även för denna typ av finansiering skulle en statlig riskdelning kunna underlätta, genom att lyfta en del av risken från banker och andra finansiärer, genom t ex ”gröna kreditgarantier”. Det finns ett antal olika varianter, där några kan gå under paraply-begreppet ”blended finance”, i den finansiella verktygslådan hur detta kan ske men bara för att ge några exempel så kan det vara lån (till attraktiv kostnad), bidrag, förlustgarantier m.m.
- För bankfinansiering av SMF:er är det centralt att det finns tillgängliga hållbarhetsdata som möjliggör analys och jämförelser, och att kriterierna för vad som är ”grönt”, ”hållbart” eller ”cirkulärt” är tydliga och transparenta. För detta ändamål vill vi hänvisa till två av de förslag som lagts fram av expertgruppen för mätning inom ramen för Delegationen för cirkulär ekonomi. Dels att SCB ska ta fram och samla in data för att skapa underlag för en databas för cirkulär omställning och dels att regeringskansliet tillsätter en fortsatt utredning om hur dessa kriterier kan utvecklas och implementeras i finanssektorn.¹¹
- Finansbranschen i stort (tillhandahållare av såväl lånekapital som ägandekapital) behöver utbildas i de nya affärsmodellerna, hur de påverkar företag och kapitalbehov, så att nya möjligheter kan identifieras och riskmodeller anpassas. Detta skulle kunna ske i samarbete med det s.k. ”omställningslyftet för grön omstart”, som är ett initiativ inom samverkansprogrammet Näringslivets klimatomställning.

11

[https://www.delegationcirkularekonomi.se/download/18.79179b21176dc0a6fcb10584/1610703311781/Expertgrupp%20ma%CC%88tnings%20slutrapport%20till%20Delegationen%20fo%CC%88r%20cirkula%CC%88r%20ekonomi%202020\(tillg%C3%A4ngligt%203\).pdf](https://www.delegationcirkularekonomi.se/download/18.79179b21176dc0a6fcb10584/1610703311781/Expertgrupp%20ma%CC%88tnings%20slutrapport%20till%20Delegationen%20fo%CC%88r%20cirkula%CC%88r%20ekonomi%202020(tillg%C3%A4ngligt%203).pdf)

5. Externalitets-beräkningar och crowd-lending

5.1. Behov av standardiserade externalitets-beräkningar

Ur ekonomiskt och finansiellt perspektiv innebär klimatomställningen att många svåra prioriteringar behöver göras, med olika tidshorisonter och påverkansvägar för ekonomiska konsekvenser på samhälle och näringsliv. Konkreta exempel är biobränselns påverkan på biodiversitet och elektrifieringens behov av knappa resurser och krävande återvinningscykler. Alternativen har i sin tur olika konsekvenser på direkta hälsorisker, biologisk produktivitet och framtida tillgång till viktiga resurser. Detta i sin tur har konsekvenser för finans och ekonomi med olika skalor på tid, geografi och geopolitik. Omställningen kräver alltså inte bara kunskap och data om klimatomställningens externalitets-kostnader, utan ställer lika stora krav på data och kunskap om kostnader för externaliteter från alternativen.

Det finns många olika sätt att beräkna externaliteter, men beräkningarna bygger på olika principer och saknar transparens, vilket gör dem praktiskt oanvändbara för de jämförelser som behövs för storskalig omställning. Nyligen publicerades en internationell standard som beskriver principer och grundläggande krav för beräkning av externalitets-kostnader (ISO 14008:2019). Denna standard togs fram på svenskt initiativ. Med utgångspunkt i en sådan internationell överenskommelse kan externalitets-beräkningar bli transparenta och granskningsbara. Det saknas också ännu harmoniserade överenskommelser för hur externaliteter ska beräknas för att kunna jämföra olika omställningsbeslut, som t.ex. finansieringsbeslut för klimatomställning. Därför finns ytterligare ett nytt färdigt svenskt initiativ för internationell standardisering för att harmonisera och förtydliga hur externaliteter ska beräknas för några definierade typer av beslutssituationer, där betydande systemomställningar är en sådan typ. Detta förslag saknar ännu finansiering för SIS sekretariat.

Högst prioritet har utvecklingen av kvantitativa mått på finansiella flöden som underminerar möjligheterna att nå Parisavtalets mål (t.ex. tydligt bidrar till ökad användning av fossila bränslen eller försämrar möjligheter till biologisk inbindning av kol). Därefter behövs reglering om obligatorisk rapportering av dessa flöden. Bedömda externaliteter från de olika alternativ som kan väljas för klimatomställningen bör tillskrivas stor betydelse för hur omställningsresurser skall väljas och satsas. Detta gäller inte minst då publicerade beräkningar indikerar att nästan 30% av världens globala BNP utgörs av fossilbränselns externaliteter¹², vilka alternativens bedömda externaliteter bör jämföras med. Skulle alla dessa fossilbränselns externaliteter bedömas som samhällseliga kostnader, och 'the polluter pays principle' tillämpas, och kostnaderna därmed synas i energipriset skulle detta ge incitament för att accelerera utfasningen av fossila bränslen¹³.

Åtgärdsförslag:

- *Arbetsgruppen rekommenderar att regeringen verkar för att ta fram externalitets-beräkningar för de alternativ som krävs för klimatomställningen, att dessa baseras på internationellt överenskomna standarder (ISO 14008:2019) och att regeringen särskilt ekonomiskt stöttar det ännu icke påbörjade, men på SIS redan liggande, initiativet för standardisering av hur externaliteter beräknas särskilt för alternativa vägval för klimatomställning.*

¹² <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214629620304606?via%3Dihub>

¹³ <https://phys.org/news/2021-03-trillions-hidden-energy-externalities.html>

5.2. Crowdfunding och förnybara energiprojekt

Crowdfunding innebär att många individer lånar ut mindre belopp till ett projekt, t ex ett förnybart energiprojekt.¹⁴ Begreppet crowdfunding innefattar även aktiekapital. Det gör det lättare för projekt- och företagsledare att hitta finansiering, och eventuellt underlättar det också för investerare att hitta projekt som passar deras mandat. Finansinspektionen jobbar med frågan eftersom området är oreglerat, framför allt måste skyddet för investerare stärkas¹⁵¹⁶. Det är också oklart hur mycket crowdfunding idag bidrar till klimatomställning.

Åtgärdsförslag:

- *Det saknas tydliga regelverk för crowdfunding¹⁷ och crowdfundingens potential för att ställa om klimatet (investeringar i gröna byggnader till exempel) är oklart. Därför bör Finansinspektionen ges i uppdrag att utreda möjligheten för crowdfunding för att bidra till hållbar finansiering, och hur det kan säkras att spelreglerna verkligen stödjer klimatmålen.*

¹⁴ <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0959652619342003>

¹⁵ <https://www.svd.se/regeringen-narmar-sig-reglering-av-crowdfunding/i/utvalt/om/crowdfunding>

¹⁶ <https://digital.di.se/artikel/forslag-ger-krangligare-grasrotsfinansiering#:~:text=Hittills%20har%20den%20marknad%20saknat,av%20ett%20tillst%C3%A5nds%20hos%20Finansinspektionen>

¹⁷ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/statens-offentliga-utredningar/gront-sparande_H8B317/html

6. Kunskapsspridning

6.1. Kunskapsnivån kring att skapa en omställning spretar

För att näringslivet ska kunna genomföra sin klimatförändring krävs stora investeringar i befintliga företag, i infrastruktur i samhället och stöd för att få innovationer att växa till större företag. Det finns flertalet branschinitiativ med tydliga planer för att ställa om för att möta samhällets mål, framförallt för branscher som idag är stora utsläppare.

När en finansiell aktör har dialog med de större företagen så sker redan idag en dialog kring klimat med fokus på de specifika risker som identifierats för den branschen eller det specifika företaget. Detta gäller både vid utlåning och vid investering. Vår uppfattning är att hos de svenska institutionella investerarna finns en hög kunskapsnivå och branschen har på senare tid genomfört stora förändringar som att sätta tydliga mål inom klimat och vad det innebär för varje finansiell produkt. Dock har inte allmänhetens koppling mellan klimatmålen och de finansiella tjänsterna haft samma utvecklingstakt och vår uppfattning är att den är låg. Sannolikt behövs en kombination av många insatser under längre tid för att råda bot på detta.

I dialogen med privatkunder (s.k. ”retail-kunder”) är det oftast rådgivaren som lyfter frågan kring hållbarhet och klimat, det är få privatkunder som själva tar upp frågan. Bristen på kunskap om vilken skillnad en privatperson kan göra med sin investering för att bidra till klimatomställningen gör att den största delen av kapitalet strömmar till vanliga fonder och inte till hållbara fonder (även om det finns en stark trend att inflödet till de hållbara fonderna ökar). I upprepade undersökningar framgår det att många kunder vill spara hållbart men få gör det, ofta på grund av att de inte tror på samma avkastning som i vanliga fonder. Vi ser dock att när rådgivare får utbildning inom hållbarhet och klimat så säger fler kunder att de önskar få ett förslag på en hållbar portfölj. Kraven på att ta upp hållbarhet i rådgivningsmöten kommer att öka och bli obligatoriskt under 2022 via tillägg i MiFID och IDD.

Det behövs stora investeringar för att ställa om näringslivet till att nå klimatmålen. Det finns en stor förståelse för detta inom den finansiella sektorn och näringslivet där vi jobbar med en aktiv dialog för att jobba tillsammans för att kunna göra omställningen. Inom den finansiella sektorn finns generellt en uppfattning att det är genom att vara ägare eller långgivare som kan skapa skillnad för en klimatomställning. Detta speglas inte alltid i undersökningar eller i massmedia där mätningarna oftast går ut på att exkludera bolag istället för att vara ägare eller långgivare. Bilden av vad som skapar en skillnad för näringslivets klimatomställning måste bli tydligare. Genom att öka kunskapen kan vi få en starkare tillströmning av kapital för omställningen.

Åtgärdsförslag:

- *Givet att kunskapsnivån för vad som krävs för att klara näringslivets klimatomställning spretar måste vi genom olika initiativ öka förståelsen vad som krävs för företagen samt de finansiella aktörerna som förmedlar kapital. Bilden av hur olika finansiella strategier - både exkludering och resultatnriktat aktivt ägande - skapar skillnad för klimatomställningen behöver förtydligas. Arbetsgruppen rekommenderar att man kompletterar IDD / MiFID med ytterligare riktlinjer runt detta. Alternativt kan någon myndighet eller en branschorganisation ta fram generell information som kunder bör delges.*
- *Öka kunskapen hos allmänheten. Detta kan ske genom utbildningsinsatser kring vad som krävs för att klara omställningen för näringslivet. Fokus bör*

vara på de investeringar som behövs för att ha ett hållbart näringsliv i Sverige och vilken skillnad som privatpersoner kan göra för att hjälpa till att nå dessa mål. Vi rekommenderar att satsningen "omställningsyftet för grön omstart" utökas till att omfatta även allmänheten.

- *Vi rekommenderar också att Pensionsmyndigheten får i uppdrag att informera om hållbar pension etc.*
- *Slutligen rekommenderar vi att Skolverket ges i uppdrag att ta fram underlag för att införa ett "hållbar ekonomi"-ämne i grundskolan.*

Appendix 1 Diskussionspunkter

Följande punkter har diskuterats i arbetsgruppens arbete, men inte landat i tydliga rekommendationer. De kan ses som en bruttolista med uppslag för fortsatt diskussion och utveckling av förslag.

- Det bästa är priser på koldioxid, och då helst på global nivå. När detta inte finns är det bästa stöd till lärande, dvs till de projekt som kan klara sig själva på sikt.
- Koldioxidskatterna i Sverige har i praktiken fungerat som ett OPEX-stöd. Det har varit effektivt, men dyrt (i form av förlorade skatteintäkter). I grunden är anledningen till om en kostnad anses vara CAPEX eller OPEX landsgränser (alltså det som investeras i ett land utnyttjas av ett annat land och blir i det landet en löpande kostnad i stället).
- Kan Norges stöd till CCS (Heidelberg Cement i Brevik) med 75% av CAPEX och OPEX, vara ett exempel att följa?
- Även olika förslag och projekt för att åstadkomma negativa utsläpp (CCS och Bio-CCS) bygger på en kombination av CAPEX- och OPEX-baserade stöd.
- Om inte hela industriklivets budget används ett år – går det då att göra en förflyttning (utifrån redan satt budget) att använda resterande medel även för OPEX?
- Hur kan man effektutvärdera gröna obligationer på ett tillförlitligt sätt? Definitionen av vad som är grönt eller brunt projekt måste göras gemensam och stärkas, och här bör taxonomin kunna spela en viktig roll. Dessutom måste återrapporteringen av klimatåtgärder och klimatrisk stärkas. TCFD-ramverket (Task Force on Climate-related Disclosures) bör användas för detta. Översyn bör också ske om hur obligationsutvärderingar relaterar till den hållbarhets- och klimatriskvärdering som finns på equity-sidan (s.k. ESG eller Environmental Social Governance-indikatorer).
- I det s.k. Hybrit-projektet delfinansierar staten test och pilot. Kan det kopieras för andra lösningar/projekt? Och hur kan man i så fall hantera stadstödsreglerna, som riskerar att snabbt slå i taket? Kan den aspekten lyftas i det jobb som görs avseende stadstödsreglerna på EU-nivå just nu? På lång sikt blir detta mer och mer en del av industripolitiken.
- I Storbritannien finns en ”Grön obligationsbörs”. Kan vi lära något av det?
- Malaysia har gjort skatteundantag för gröna obligationer. Kan vi lära av det?
- Det kan behövas nya former av paketeringar för att öka investeringar i omställning tillräckligt snabbt. Behövs t ex en annan form av grön statlig obligation, en grön investeringsbank eller något annat? Det finns också andra delar av marknaden, som idag har högre risk och inte är lika mogna. Kan riskdelning från staten vara en lösning i dessa fall? (Se avsnitt 2.3 ovan)
- Gröna obligationer är endast en sorts finansieringsinstrument. Kan liknande villkor gälla för t ex gröna certifikat, gröna lån och s.k. hållbarhetslänkade (sustainability-linked) lån och obligationer?
- Kan Kommuninvest och/eller en grön statlig obligation vara en lösning? Det saknas kompetens om gröna obligationer idag i kommunsektorn. Det behövs hjälp med organisering och att få till projekt. Att lyfta en del av ansvaret från kommunerna kan vara en roll för staten.
- Kan SISD-gruppens arbete (inom SIDA), där framför allt städer och vatten diskuteras, vara en modell för hur man arbetar vidare?

- Finns någon möjlighet att utnyttja sustainability-linked obligationer från offentligt håll med bättre villkor så länge man gör det man ska för klimatet?
- Sverige är ledande för start-ups inom cleantech. Det privata kapitalet är till stor del riktat mot tech-branschen och det finns ett antal privata fonder (ex greentech). Risken högre på kort/medellång sikt. Sverige behöver en bas på 20-års sikt. Det behövs aktörer i Sverige som tar det långsiktiga ansvaret. Traditionellt har det offentliga tagit denna roll.
- EU har genom sitt policyramverk ”The Green Deal” bl.a. etablerat en plattform för en hel palett av möjliga finansiella ”stimulansåtgärder ” (från både EU:s budget och från återhämtningsprogrammet ”Next Generation EU”). I linje med den breda klimatambitionen EU etablerat genom ”The Green Deal” så har EIB-gruppen beslutat att transformera organisationen till ”The EU Climate Bank” (”EIB Roadmap 2021-2025”). EIB har historiskt gjort betydande investeringar i bl.a. fonder för utvecklande av bolag i tidig fas. Att EIB nu justerar sitt fokus mot klimat torde kunna ge ett tydligt avtryck för finansiering av små utvecklingsföretag som kan spela en tydlig roll i klimatomställningen.
- Hur kan köksbordet styras mot impact investing? Både småsparare och institutioner vill använda kapital för att styra. Alla institutionella medel kan inte gå till små lösningar. Nya små företag tar ofta längre tid på sig – investerare och affärsänglar har inte alltid det tålamodet. Således finns ett behov av att vanligt sparkapital (bankinlåning såväl som pensionssparande) också kan styras mot klimatomställande verksamhet. Gröna sparkonton med utlåning till gröna projekt i SME:er skulle kunna skapas. En utredning har gjorts om detta.

Appendix 2 Exempel på nya affärsmodeller

Infrastruktur som en service

Ett bolag har som affärsidé att till sina kunder leverera infrastruktur som en service och samtidigt bidra till en övergång till allt ett mer hållbart samhälle. För att ge ett konkret exempel: New York City har genom affärsmodellen ”infrastruktur som en service” satt upp solpaneler på närmare 100 skolor. Genom att utnyttja bolaget och dess affärsmodell tar inte New York City någon vare sig finansiell eller operativ risk samt att det inte ger upphov till varken påverkan på investeringsbudget eller kreditbedömning. På detta sätt kan staden accelerera omställningen till ett lågfossilt samhälle (många små projekt gör tillsammans mycket nytta).

För att ge ett konkret exempel hur det skulle kunna fungera här i Sverige: En kommun vill investera i solenergianläggningar på taken på exempelvis skolorna, idrotts- och simhallarna i kommunen. I normala fall behöver kommunen kunna rymma investeringen i solpaneler och annan nödvändig utrustning i sin investeringsbudget. I denna affärsmodell utförs installation av erfarna etablerade projektutvecklingsbolag som när installationen är färdig och kontrollerad överför ägandet till ”bolaget” som sedan driver och äger anläggningen (med fullt ansvar) under kontraktstiden som ofta är minst 15–20 år och där avtalet bygger på att el levereras till ett fast avtalat pris.

Det är inte ovanligt att det finns en flaskhals i traditionella källors möjlighet till finansiering för projektutvecklare då projektutvecklingsrisken kan anses för hög. Projektutvecklarna har inte tillräckligt med eget kapital för att väldigt snabbt accelerera utbyggnadstakt – dvs starta nya projekt. Oaktat hur en affärsmodell exakt skulle se ut i en svensk kontext så tror vi det att detta kan vara en modell för hur vi på ett ytterligare sätt kan öka takten i transitionen till ett hållbart samhälle och samtidigt skapa många nya jobb.

Här gör vi bedömningen att det finns en möjlighet att minska finansieringsrisken för projektutvecklarna och ge dem incitament att öka identifiera och driva fler nya projekt (behöver inte vara solpaneler utan lika väl laddningsstolpar till för eldrivna fordon och andra applikationer) som sedan ett bolag med en affärsmodell som det ”bolag” vi investerat i kan ta över ägandet i och driva i många år. Det finns ett antal olika varianter, där några kan gå under paraply-begreppet ”blended finance”, i den finansiella verktyglådan hur detta kan ske men bara för att ge några exempel så kan det vara lån (till attraktiv kostnad), bidrag, förlustgarantier m.m. Det kan vara värt att nämna att detta bara är ett exempel och det finns garanterat olika vägar att gå beroende olika marknadsförutsättningar.

Malmö kommunalt bolag investerar i solceller på industritak

Malmö stad majoritetsägar ett kommunalt bolag som ska finansiera, installera och driva solcellsanläggningar på privat fastighetsägares industritak¹⁸. Varför behöver man ett kommunalt bolag? Det kan vara för att hantera riskrelaterade externaliteter (som leder till för lite investeringar i samhället) eller för att få tillgång till pengar och lägre finansieringskostnader. Bolaget tar en del av risken och investeringar i solceller ökar. Se till exempel punkten om statlig hjälp med att paketera gröna obligationer (3.4 ovan), samt riskdelning (punkt 3.3).

¹⁸ <https://www.mynewsdesk.com/se/malmo/pressreleases/solceller-paa-industritak-malmoe-stad-vill-samarbeta-med-naeringslivet-2933992>

Möjliga åtgärdsförslag kan vara: Statliga garantier för bättre tillgång till lån, prisgarantier för återköp, eftersom teknikutveckling sker snabbt och andrahandsmarknad måste garanteras, och stöd för att sprida kunskap från de kommuner som kan och gör detta till andra kommuner som vill göra detta.

Industriell symbios-projekt

Industriell symbios innebär att flera processindustrier söker att minska sina koldioxidutsläpp och sin totala miljöpåverkan genom att skapa en symbios, där den ene partens restströmmar och avfall kan tas in som resurser hos den andre parten. Det finns många tekniska lösningar och goda exempel på industriell symbios över hela världen. I Sverige brukar den industriella symbiosen i Sotenäs, som innefattar såväl biogastillverkning och vattenrening som fiskeindustri och algodling, nämnas som det mest kända exemplet¹⁹. Tyvärr kan potentialen ofta inte utnyttjas fullt ut på grund av ett antal icke-tekniska barriärer. Barriärer inkluderar miljölagstiftning, brist på samarbete och förtroende mellan industrierna och svårigheter att dela information. Även ekonomiska hinder som tillgång på kapital och bedömning av risk i dessa projekt är ett hinder²⁰. Många av utmaningarna är desamma som för stora klimatomställande investeringar generellt (se punkterna 3.2 och 3.4 ovan).

Det finns en brist på expertis och kunskap, som gör att det är svårt att värdera risk i dessa investeringar. Detta liknar utmaningen för nya affärsmodeller, i punkt 4.2 ovan. Detta kan åtgärdas t ex genom att stödja kompetens och expertis för investeringar i industriell symbios-projekt, t ex via workshops eller nätverk där aktörer kan få en inblick i ”hur genomför man ett symbios-projekt” eller ”vad är vinsterna och riskerna med en symbios-projekt”.

¹⁹ <https://www.ekocentrum.se/utstallare/industriell-symbios-i-sotenas/>

²⁰ <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/jiec.12159>